

**НЕПОВНОЛІТНІЙ ЯК ПОСТРАЖДАЛА ОСОБА
ТА СУБ'ЄКТ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА****A MINOR AS A VICTIM AND SUBJECT OF DOMESTIC VIOLENCE**

**Соловійова О.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет**

**Зима О.Т., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет**

Наукова стаття присвячена проблемним питанням правового регулювання здійснення адміністративно-правових заходів запобігання та протидії домашнього насильства. Основна увага авторами приділена неповнолітній особі, яка може бути як суб'єктом такої протиправної поведінки, так і постраждалою особою. Авторами проаналізований сучасний стан регламентації та практики застосування адміністративних заходів запобігання та протидії домашньому насильству, спрямованих на виявлення, запобігання такого діяння, а також адміністративній відповідальності як мірі покарання за прояви домашнього насильства. У статті досліджені правові засади захисних заходів, що мають бути застосовані у випадку домашнього насильства до неповнолітньої особи з метою якнайшвидшої допомоги та зменшенню можливих негативних наслідків. У зазначених випадках потрібно говорити про існування певних ризиків, що неповнолітня особа як жертва домашнього насильства не завжди звертається про допомогу. Тому з боку держави важливо проводити постійну роботу, спрямовану на виховання нетерпимості до таких проявів та поширення серед осіб такого віку обізнаності в своїх правах та в можливостях їх захисту. З іншого боку, особа у віці від 16 до 18 років може бути навпаки суб'єктом домашнього насильства, і як не прикро, судова практика має такі приклади. В цій ситуації заходи адміністративної відповідальності мають бути адекватними, як з точки зору захисту особи, яка постраждала від насильства, так і обрання відповідного стягнення, з метою запобігання таким проявам в майбутньому. Авторами зроблено висновок про наявність певних недоліків процедури притягнення винуватої особи до адміністративної відповідальності саме внаслідок наявності прогалин у законодавстві та порушень загальних правових принципів під час накладення адміністративних стягнень. Серед одних із недоліків автори виокремили відсутність розроблених критеріїв для оцінки ступеня суспільної шкідливості домашнього насильства, що є обов'язковим для обрання для призначення стягнення або заходу впливу до неповнолітньої особи. Одним із способів вирішення зазначених проблем є удосконалення правового регулювання та введення додаткових заходів захисту прав неповнолітньої особи.

Ключові слова: домашнє насильство, протидія домашньому насильству, неповнолітня особа, особа віком від 16 до 18 років, адміністративне правопорушення, суб'єкт адміністративного правопорушення, постраждала дитина, дитина-кривдник.

The scientific article is devoted to problematic issues of legal regulation of the implementation of administrative and legal measures to prevent and counter domestic violence. The main attention of the authors is paid to a minor, who can be both the subject of such illegal behavior and the victim. The authors analyzed the current state of regulation and the practice of applying administrative measures to prevent and counter domestic violence, aimed at detecting and preventing such an act, as well as administrative responsibility as a measure of punishment for manifestations of domestic violence. The article examines the legal principles of protective measures that should be applied in the case of domestic violence against a minor in order to provide assistance as soon as possible and reduce possible negative consequences. In these cases, it is necessary to talk about the existence of certain risks that a minor as a victim of domestic violence does not always seek help. Therefore, it is important on the part of the state to carry out constant work aimed at fostering intolerance to such manifestations and spreading among people of this age awareness of their rights and the possibilities of their protection. On the other hand, a person between the ages of 16 and 18 can be the subject of domestic violence, and unfortunately, judicial practice has such examples. In this situation, measures of administrative responsibility should be adequate, both from the point of view of protecting the person who suffered from violence, and choosing the appropriate punishment, in order to prevent such manifestations in the future. The authors concluded that there are certain shortcomings in the procedure of bringing the guilty person to administrative responsibility precisely due to the presence of gaps in the legislation and violations of general legal principles during the imposition of administrative penalties. Among the shortcomings, the authors singled out the lack of developed criteria for assessing the degree of social harmfulness of domestic violence, which is mandatory for choosing to impose sanctions or measures to influence a minor. One of the ways to solve these problems is to improve legal regulation and introduce additional measures to protect the rights of minors.

Key words: domestic violence, combating domestic violence, minor, person aged 16 to 18, administrative offense, subject of administrative offense, child victim, child offender.

Домашнє насильство є однією з проблем сучасності, що не обмежується кордонами однієї країни та конкретного суспільства. Питання протидії та запобігання проявам домашнього насильства є актуальними та потребують комплексного та системного вирішення. Одним із механізмів, який може бути використаний для запобігання та протидії домашнього насильства, є адміністративного-правові заходи. Їх дієвість буде залежати від чіткої правової регламентації порядку їх застосування та ефективності діяльності публічної адміністрації та судових органів.

Від домашнього насильства потерпають не тільки жінки та діти, але й чоловіки й літні люди. При цьому неповнолітні особи віком від 16 до 18 років є однією з уразливих груп у контексті домашнього насильства, адже їх можна розглядати і в якості суб'єктів адміністративного проступку, і як його потенційних жертв. У випадках, коли неповнолітня особа стає об'єктом насильства, неефектив-

ність адміністративно-правових заходів може привести до серйозних наслідків, після чого такі особи потребуватимуть спеціального захисту та підтримки, а можливо це назавжди змінить їх поведінку в майбутньому. В даному випадку потрібно приділяти увагу заходам, спрямованим на формування у дітей та молоді нетерпимого ставлення до насильницької поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих від насильства, усвідомлення домашнього насильства як серйозного порушення прав людини. Порушення ж прав неповнолітньої особи під час притягнення її до адміністративної відповідальності за домашнє насильство, а так само не досягнення адміністративного відповідальності своєї мети, може також мати непоправні наслідки та викликати супротив законослухняній поведінці. Тому вивчення та дослідження проблем правового регулювання та реалізації адміністративно-правових заходів запобігання та протидії домашнього насильства є вельми акту-

альними, адже дозволяють напрацювати окремі пропозиції для удосконалення законодавства з метою встановлення адекватних заходів захисту прав неповнолітніх осіб, як в якості суб'єктів, так і потенційних жертв домашнього насильства.

Метою статті є подальше вивчення проблемних питань застосування адміністративно-правових заходів запобігання, протидії домашнього насильства та захисту неповнолітніх осіб, які є постраждалими від нього, та тих, що притягаються до адміністративної відповідальності за його вчинення, формулювання пропозицій щодо їх удосконалення на основі опрацювання теоретичних положень, аналізу чинного законодавства України та судової практики.

Питання захисту прав дітей, зокрема осіб у віці від 16 до 18 років вивчалось вченими різних галузей права [1; 2]. Особлива увага в юридичній літературі приділялася адміністративно-правовому регулюванню застосування заходів, спрямованих на запобігання та протидію домашнього насильства [4; 5]. Питання ж адміністративної відповідальності за домашнє насильство було розкрито у працях вчених-адміністративістів, таких як: Коломоєць О. [6], Мацелик Т., Миколасць В., Новицька Н. [7], Черевач О. [8]. Попри значний інтерес науковців до прав та свобод дитини, зокрема неповнолітніх осіб, з погляду на них і як на суб'єкта домашнього насильства, так і потенційну постраждалу особу, на сьогодні є нагальна потреба врегулювання цілої низки питань правової проблематики в означеній сфері. Зокрема це дослідження проблем щодо відвернення небезпеки домашнього насильства, механізму забезпечення прав неповнолітньої особи, дієвості заходів адміністративної відповідальності щодо неповнолітніх, які стали суб'єктами адміністративного проступку, з метою виправлення їх протиправної поведінки, тощо.

Найвищою цінністю та одним із провідних напрямів політики кожної держави має бути забезпечення реалізації та захисту прав дитини. Захист прав дітей, забезпечення їх повноцінного розвитку – проблема і завдання національного значення, які повинні розглядатися і розв'язуватися за різними напрямками.

Відповідно до статті 1 Конвенції ООН «Про права дитини» дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше [9]. Так само і в національному законодавстві дитиною визначається особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше [10; 11]. При чому особа у віці від 14 до 18 років вважається неповнолітньою [12]. У даній роботі ми будемо досліджувати адміністративно-правові заходи запобігання та протидії домашнього насильства саме до осіб віком від 16 до 18 років. Така увага пов'язана з тим, що зазначені особи можуть виступати з одного боку жертвами домашнього насильства, а з іншого – суб'єктами адміністративної відповідальності, адже відповідно до ст. 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) загальний вік адміністративної відповідальності складає 16 років на момент вчинення адміністративного правопорушення [13]. Недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку є обставиною, що виключає провадження в справі про адміністративне правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 247 КУпАП). Для цілей провадження у справах про адміністративні правопорушення особи віком від 16 до 18 років вважаються неповнолітніми та притягаються до адміністративної відповідальності у відповідності зі спеціальними правилами.

Неповнолітні особи є вразливою категорією громадян, які потребують особливого захисту з боку держави. Домашнє насильство, спрямоване проти неповнолітніх, становить серйозну загрозу їхньому фізичному та психологічному благополуччю. Щодо цього навіть у спеці-

альному законодавстві використовується спеціальні терміни – дитина-кривдник (особа, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі) та дитина, яка постраждала від домашнього насильства.

Домашнє насильство залишається актуальною проблемою для українського суспільства, особливо в сучасних умовах. Адже збройна агресія Російської Федерації проти України призвела до значної внутрішньої та зовнішньої міграції, знищення об'єктів інфраструктури, погіршення економічної ситуації. Багато дітей залишилися без батьківського піклування, вимушено покинули постійне місце свого проживання, в окремих випадках забезпечені лише мінімальними умовами для проживання, що не може не вплинути на фізичний і психологічний стан, природу спілкування в їх оточенні. Все це підсилюється наявністю недоліків в адміністративно-правовому регулюванні заходів запобігання та протидії домашнього насильства, широкою необізнаністю своїх прав неповнолітніми особами та способів їх захисту, неефективністю діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Відтак, розроблення ефективної системи заходів з запобігання та протидії домашньому насильству є актуальним питанням сьогодення.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон № 2229-VIII) [14], домашнє насильство включає широкий спектр дій, які завдають шкоди фізичному, емоційному або психологічному благополуччю особи, зокрема неповнолітній. Характеризуючи неповнолітнього як постраждалу від домашнього насильства особу, слід зазначити, що однозначно вона наділяється специфічними ознаками, що крім іншого полягає в особливостях застосовуванні заходів запобігання та протидії домашнього насильства. Адже, якщо жертвою домашнього насильства виявляється особа у віці до 18 років, такі заходи повинні бути не просто ефективними та дієвими, вони повинні забезпечувати комплексне вирішення ситуації: запобігати, виявляти, фіксувати, протидіяти та карати за таке діяння. Важливе місце серед таких заходів відводиться виховним та освітнім, які спрямовуються на забезпечення обізнаності неповнолітньої особи своїх прав та обов'язків, нетерпимого ставлення до проявів насильства, усвідомлення невідворотності покарання.

Можна виокремити такі особливості в застосуванні адміністративно-правових засобів запобігання, протидії та відповідальності за прояви домашнього насильства, що пов'язане з неповнолітньою особою відповідно до Закону № 2229-VIII.

По-перше, постраждалою вважається не тільки особа, щодо якої насильство було застосовано, але й та, яка стала свідком (очевидцем) насильства. В таких випадках, будь-які дії, що вчиняються щодо неповнолітньої особи, базуються на принципах, визначених Конвенцією ООН про права дитини, Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства [15], Європейською конвенцією про здійснення прав дітей [16] та законодавчими актами України у сфері захисту прав дитини. Адже психіка неповнолітньої особи є занадто нестійкою, а тому навіть одне споглядання за проявами насильства може залишити негативний відбиток на майбутнє.

По-друге, серед суб'єктів, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (підтримка постраждалих неповнолітніх осіб) виокремлюють спеціальних, до яких належать: 1) служби у справах дітей; 2) органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; 3) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; 4) притулки для дітей; 5) центри соціально-психологічної реабілітації дітей; 6) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); 7) кол-центри з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству

за ознакою статі та насильству стосовно дітей. Створенням таких спеціальних суб'єктів держава ще раз наголошує на особливих підходах до подолання насильства, що зачіпає неповнолітніх осіб.

По-третє, на спеціально уповноважених суб'єктах покладаються функції, які мають безпосередню спрямованість на запобігання та протидію домашнього насильства стосовно дитини та за участю дитини. Так, органи опіки та піклування наділені повноваженнями щодо захисту прав та інтересів постраждалої дитини, дитини-кривдника шляхом звернення до суду, представництва прав та інтересів дитини у суді при розгляді питань про видачу обмежувального припису; допомоги та захисту постражданим дітям, дітям-кривдникам, які мають статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; доцільності відібрання дитини або позбавлення батьківських прав стосовно дитини, якщо кривдниками дитини є батьки (усиновлювачі) або один із них; тощо. Служби у справах дітей розробляють та виконують заходи із захисту прав та законних інтересів постраждалої дитини, дитини-кривдника; приймають та розглядають заяви і повідомлення про домашнє насильство стосовно дітей та за участю дітей; інформують постраждалу дитину, дитину-кривдника, їх батьків, інших законних представників про права, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися; влаштовують дитину в спеціальні установи; здійснюють контроль за умовами її перебування та надання допомоги у разі неможливості проживання дитини із своїми батьками, іншими законними представниками; проводять профілактичну роботу; звітують центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері.

Оскільки мова йде про вчинення насильства щодо дитини або дитиною-кривдником, дуже важливо ефективно здійснювати заходи, які б спрацьовували б на початковому рівні, запобігали б таким проявам. А це можливо через виховну та інформаційно-просвітницьку роботу, яку виконують навчальні заклади та установи системи освіти. Крім іншого, вони зобов'язані повідомляти не пізніше однієї доби службу у справах дітей, уповноважені підрозділи органів Національної поліції України про факти домашнього насильства стосовно дітей або отримання відповідних заяв чи повідомлень. Саме на уповноважені підрозділи органів Національної поліції покладаються обов'язки щодо виявлення фактів домашнього насильства, розгляд заяв і повідомлення про його вчинення, зокрема, що надходять до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству проти дітей або від закладів охорони здоров'я, які виявили ушкодження, які могли б виникнути внаслідок насильства; вжиття заходів для припинення насильства та надання допомоги постражданим особам.

По-четверте, законодавством передбачається спеціальний порядок реагування на прояви насильства проти дитини – Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження [17]. Зазначений порядок визначає механізм взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, інших закладів та установ під час забезпечення захисту дітей, які постраждали від домашнього насильства, під час виявлення, розгляду звернень та повідомлень про таких дітей, забезпечення їх безпеки, а також надання необхідної допомоги з урахуванням віку та індивідуальних потреб.

Дитина, яка постраждала від насильства, наділяється всіма правами постраждалої особи. В окремих випадках їй має бути забезпечено, якщо подальше її проживання з батьками чи законними представниками не можливо, проживання у родичів, в сім'ї патронатного вихователя,

в центрі соціально-психологічної реабілітації дітей, притулку для дітей служб у справах дітей, інших установ для дітей, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини.

Серед іншого передбачається ведення обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема внаслідок жорстокого поводження. Так само захист життя важливих інтересів постраждалих дітей забезпечується через ведення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Формування Реєстру здійснюється окремо за кожним випадком домашнього насильства та до нього вноситься інформація як щодо постраждалої дитини так і дитини-кривдника усіма суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

По-п'яте, законодавство передбачає спеціальні правила застосування заходів протидії домашньому насильству, якщо воно стосується неповнолітньої особи, з метою захисту її прав та недопущення їх порушення. Так, терміновий заборонний припис не може містити таких заходів, як зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи та заборону на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи, якщо кривдником є особа, яка на день винесення припису не досягла вісімнадцятирічного віку та має спільне місце проживання (перебування) з постраждалою особою (ч. 10 ст. 25 Закону № 2229-VIII). При наявності такого суб'єкта обмежувальний припис також не може містити заходів, що обмежують право проживання чи перебування кривдника у місці свого постійного проживання (перебування) (ч. 7 ст. 26 Закону № 2229-VIII).

По-шосте, кривдник, який порушив вимоги спеціальних заходів щодо протидії домашнього насильства, а так само за вчинення домашнього насильства несе відповідальність відповідно до закону. Зрозуміло, що якщо кривдником є особа у віці від 16 до 18 років, то вона визнається особливим суб'єктом адміністративної відповідальності [18, с. 318].

Адміністративна відповідальність за домашнє насильство передбачається ст. 173-2 КУпАП. При цьому адміністративна відповідальність настає лише в тому випадку, коли діяння за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності. В зазначеному випадку мова йде про встановлення таких ознак, які дозволяють кваліфікувати дії особи не як адміністративне, а як кримінальне правопорушення. Такими ознаками, що свідчать про суспільну небезпечність діяння є: систематичність вчинення насильства, наявність фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, тілесні ушкодження (ст. 126-1 Кримінального кодексу України [19]).

Аналіз положень КУпАП дозволяє до особливостей адміністративної відповідальності неповнолітніх, зокрема за вчинення домашнього насильства віднести наступні.

За загальним правилом, відповідно до ч. 1 ст. 13 КУпАП до осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП. Такими заходами визнаються: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або суворі догани; передача неповнолітнього під нагляд батьків або особам, які їх заміняють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання. В інших випадках при вчиненні неповнолітньою особою правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 13 КУпАП, такі особи підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. Мова йде про адміністративні правопорушення, які мають високу ступінь суспільної шкідливості, наближені до суспільної небезпечності кримінальних правопору-

шень. Але домашнє насильство в перелїку проступкїв вїдсутнє, а тож у випадках вчинення неповнолїтньою особою домашнього насильства єдиним заходом адмїнїстративної вїдповїдальностї мають бути заходи впливу до неповнолїтнїх, передбаченї ст. 24-1 КУпАП.

Вчинення будь-якого адмїнїстративного правопорушення неповнолїтньою особою, зокрема і домашнього насильства, визнається обставиною, що пом'якшує адмїнїстративну вїдповїдальность, вїдповїдно до п. 4 ч. 1 ст. 34 КУпАП. Не дивлячись на те, що у вїдповїдностї до ст.33 КУпАП пїд час притягнення до вїдповїдальностї враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступїнь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують вїдповїдальность, в ситуацїї з неповнолїтнїм, який вчинив домашнє насильство, суд може тїльки обирати мїж заходами впливу. Так само як і з системою стягнень можемо припустити, що заходи впливу у ст. 24-1 КУпАП розмїщенї вїд менш серйозного до бїльш серйозного. І питання для суду, який притягає неповнолїтню особу до вїдповїдальностї обрати дїєвий захїд впливу, спроможний виправити протиправну поведїнку останнього, та запобїгти поверненню до неї в майбутньому.

Попри те, що заходи впливу до неповнолїтнїх, як і адмїнїстративнї стягнення, є самостїйними рїзновїдами заходїв адмїнїстративної вїдповїдальностї, тим не менш є обґрунтованими сумнїви в їх дїєвостї та ефективностї. Вбачаємо, що в сучасних умовах частина заходїв впливу втратила свою актуальность і навряд чи справляють виховний вплив. Судова практика [20; 21] свїдчить, що у випадках вчинення неповнолїтньою особою домашнього насильства в бїльшостї випадкїв суди застосовують попередження як захїд впливу, з вказївкою на врахування пом'якшуючої обставини – вчинення правопорушення неповнолїтньою особою. Але на нашу думку, застосування попередження взагалї не виконує свого призначення, тим бїльше, коли справа розглядається за вїдсутностї особи, яка притягається до адмїнїстративної вїдповїдальностї. Примїром, неповнолїтня особа вчинила домашнє насильство стосовно своєї матерї, але в судове засїдання не з'явилася, хоча була завчасно повїдомлена про час і мїсце розгляду. Необхїдность застосування такого заходу впливу як попередження суд обґрунтовує тим, що «характер вчиненого правопорушення, особу порушника, вїк якої на час вчинення правопорушення становить сїмнадцять рокїв, ступїнь вини, обставини, що пом'якшують та обтяжують вїдповїдальность, а тому приходиться до переконання, що до ОСОБА_1 слїд застосувати попередження» [22]. Виникає запитання, як попередження, яке спрямовує свїй вплив виключно на свїдомость особи, може виправити її антигромадську поведїнку, коли оголошення постанови про застосування до неї заходїв впливу вїдбулося за її вїдсутностї?

Для того, щоб заходи впливу до неповнолїтнїх справлювали, необхїдно передбачити спеціальнї правила їх виконання (оголошення попередження чи догани наприклад у вїдповїднїй радї за участї представника територїальної громади, батькїв потерпїлого (у разї наявностї) або його представника, представника полїцїї чи прокуратури. В іншому ж випадку застосування заходїв впливу не мають жодного впливу на особу, що притягається до адмїнїстративної вїдповїдальностї.

Зустрічається на практицї і застосування такого заходу впливу як сувора догана, і, мабуть в наведенїй ситуацїї це дїєсно був єдиний з можливих варїантїв. Так, судом пїд час розгляду протоколу про адмїнїстративне правопорушення було встановлено, що ОСОБА_1 вчинив домашнє насильство психологїчного та фїзичного характеру вїдносно своєї матерї, що виразилося в образах, якї принижують гїдность людини та нанесенням ударїв стороннїми предметами або кулаками в рїзні дїлянки тулуба матерї [23]. У судовому засїданнї в присутностї законного пред-

ставника матерї, провину не визнав, вважає, що його матерї заслуговує на таке ставлення до неї. Сама ж потерпїла пояснила, що син неодноразово проявляє до неї агресїю, наносить їй тїлеснї ушкодження, через що вона зверталася про допомогу до психолога. Просила суд не накладати стягнення у виглядї штрафу, адже наразї її син через незадовїльне навчання стипендїю не отримує, в сїм'ї брак коштів, і вона буде змушена сплатити штраф самостїйно. Визначаючи мїру вїдповїдальностї за скоєне правопорушення, приймаючи до уваги особу правопорушника, який є неповнолїтнїм, навчається на 1 курсї ДНЗЗВПУ, стипендїю не отримує, провину не визнає, з урахуванням думки матерї суд вважає необхїдним та достатнїм для виховання особи, а також запобїганню вчинення нових правопорушень застосування такого заходу впливу як сувора догана. Маємо лише надїю та сподївання, що застосування такого заходу дїєсно виправить ситуацїю. Хоча, навряд чи неповнолїтня особа розумїє рїзницю мїж доганою та суворою доганою, або іншими заходами впливу.

В ситуацїї з домашнїм насильством сумнївною є можливость застосування такого заходу впливу як передача неповнолїтнього пїд нагляд батькам або особам, якї їх замїнюють, чи пїд нагляд педагогїчному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання. Взяти хоча б попереднїй випадок із практики. Крім того, вїдповїдно до ч. 6 ст. 12 Закону України «Про охорону дитинства» батьки або особи, якї їх замїнюють, несуть вїдповїдальность за порушення прав і обмеження законних інтересїв дитини на охорону здоров'я, фїзичнїй і духовнїй розвиток, навчання, невиконання та ухилення вїд виконання батькївських обов'язкїв вїдповїдно до закону. Батьки або особи, якї їх замїнюють, мають право і зобов'язанї виховувати дитину, пїклуватися про її здоров'я, фїзичнїй, духовнїй і моральнїй розвиток, навчання, створювати належнї умови для розвитку її природних здїбностей, поважати гїдность дитини, готувати її до самостїйного життя та працї (ч. 1 ст. 12). Тобто батьки і так зобов'язанї опїкуватися поведїнкою своїх неповнолїтнїх дїтей, тому не зрозумїло, як змїнить ситуацїю застосування такого заходу впливу як передача неповнолїтнього на поруки батькам. Вважаємо, що система заходїв впливу, що застосовується до неповнолїтнїх має бути однозначно переглянута, з тим, щоб запропонованї заходи адмїнїстративної вїдповїдальностї дїєсно виконували покладене на них задання – виховання, запобїгання та покарання, спрямовувались виключно на неповнолїтню особу, прищеплювали нетерпимость до порушення закону, спонукали до змїни антигромадської поведїнки.

Окремо слїд придїлити увагу випадкам, коли домашнє насильство вчиняється в присутностї неповнолїтньої особи або щодо неї. Як зазначалось вище, неповнолїтня особа вважається постраждалою особою навїть тодї, коли стала свїдком (очевидцем) домашнього насильства. Але як показує судова практика така обставина як вчинення домашнього насильства в присутностї неповнолїтньої особи жодним чином не враховується судом пїд час накладання стягнення [24], принаймнї нами не було знайдено прикладїв. Навїть при повторному вчиненнї домашнього насильства в присутностї неповнолїтнїх дїтей особою, яка протягом року вже притягалася до адмїнїстративної вїдповїдальностї за таке правопорушення, суд вбачає за можливе застосувати пом'якшуючу обставину як шире каяття та призначити мїнімальнїй розмїр штрафу, який передбачається санкцїєю ч. 2 ст. 173-2 КУпАП [25]. Вбачаємо це неправильною практикою, адже пров'язаность насильства в присутностї чи щодо неповнолїтньої особи може негативно вплинути на її психїчний стан і в майбутньому сформуваннї неправильне ставлення до таких проявїв, взявши на взїрець таку поведїнку дорослої людини. Крім зазначеного положення КУпАП щодо порядку притягнення неповнолїтньої до вїдповїдальностї має й інші недолїки, примї-

ром, забезпечення права бути присутнім під час розгляду справи, короткі строки розгляду справи, представництво інтересів неповнолітньої особи, тощо [18].

Висновок: Саме за допомогою адміністративно-правових засобів забезпечується запобігання та протидія домашнього насильства за участі неповнолітньої особи. Застосування таких заходів проявляється у законодавчому встановленню механізмів реагування та розслідування випадків домашнього насильства; проведенні виховних та освітньо-інформаційних заходів, які спрямовані на розуміння насильства як суттєвого порушення прав особи, усвідомлення належних прав, отримання знань про спо-

соби його запобігання формування належної реакції на випадки насильства; забезпеченні підтримки та реабілітації – доступ до медичної, психологічної та соціальної допомоги, а також інших послуг, які сприяють зціленню та відновленню постраждалих неповнолітніх; встановленню адміністративної відповідальності за прояви домашнього насильства. Тим не менш на практиці залишаються проблеми з обізнаності неповнолітніми про свої права та з дієвістю застосовуваних заходів адміністративної відповідальності. Все це потребує перегляду системи заходів впливу, які застосовуються до неповнолітніх, зокрема за прояви домашнього насильства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка І.О. Захист дитинства в Україні: кримінально-правові та кримінологічні засади : монографія / І.О. Бандурка ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, професора О.М. Литвинова ; Золота миля, 2017. 432 с.
2. Бухтіярова І. Г. Адміністративно-правові засади захисту дитинства та материнства в Україні: монографія / І. Г. Бухтіярова. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 212 с.
3. Коломоєць Н. В. Адміністративно-правовий захист прав дитини в Україні : монографія. Харків : Панов, 2019. 352 с.
4. Коломоєць О. Д. Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї: монографія / Горбова Г. О., Галунько В. В.; НДІ публ. права. Херсон : Грінь Д. С., 2016. 218 с.
5. Левківський Б. К. Загальні проблеми юрисдикційного захисту осіб, постраждалих від насильства в сім'ї (домашнього насильства). *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 171–174.
6. Коломоєць О. Д. Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї: навч. посіб. / за заг. ред. С. В. Петкова К., 224 с.
7. Миколаєць В., Мацелик Т., Новицька Н. Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства щодо дитини. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 60–67.
8. Черевач О.М. М. Адміністративно-правова характеристика насильства в сім'ї. *Право і суспільство*. 2011. № 6. С. 147–151.
9. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21.12.1995). Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990. № 1. Стор. 205.
10. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.
11. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 № 2811-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 5. Ст. 21.
12. Цивільний кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
14. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
15. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007. *Офіційний вісник України*. 2012. № 93, № 52, 2012. Ст. 2071. Ст. 3817.
16. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996. *Офіційний вісник України*. 2007. № 91. Ст. 3355.
17. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#n13>.
18. Соловійова О.М. Адміністративна відповідальність неповнолітніх: чи потрібні зміни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 316–322.
19. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
20. Постанова Кіцманського районного суду Чернівецької області від 01.06.2023 у справі № 718/1739/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111246137>.
21. Постанова Андрушівського районного суду Житомирської області від 29.05.2023 у справі № 272/546/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111176361>.
22. Постанова Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 29.05.2023 у справі № 607/9188/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111226039>.
23. Постанова Заводського районного суду м. Запоріжжя від 14.02.2023 у справі № 332/749/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108988748>.
24. Постанова Іванівського районного суду Одеської області від 01.06.2023 у справі № 499/614/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111236870>.
25. Постанова Млинівського районного суду Рівненської області від 01.06.2023 у справі № 566/444/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111242393>.